

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมคำสอนของ พระพุทธ ศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
3. แผนการจัดการเรียนรู้
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. การหาประสิทธิภาพ
6. ดัชนีประสิทธิผล
7. ความพึงพอใจในการเรียนรู้
8. บริบทของสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ
10. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยได้กำหนดความสำคัญ สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้และคุณภาพนักเรียนไว้ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1-17)

ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

ผลจากความเจริญทางวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกปัจจุบัน ทำให้ประชากรใน ส่วนต่าง ๆ ของโลก มีการเลื่อนไหลหล่อหลอมให้เป็นประชากร โลก และรวมเป็นสังคมเดียวกัน การที่สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประชากรจะต้องเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลกและ ระดับ ประเทศอย่างลงมาถึงสังคมเล็กที่สุด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญในด้านพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิควิทยาการจาก วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวม เข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อ ส่งเสริมศักยภาพเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีซึ่งถือเป็น ความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้นสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นที่จะต้อง พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและ หลักการสำคัญของวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญา และศาสนาตาม ขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ
2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการ ต่างๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคม เป็นต้น
3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ และค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่ง ตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดีมีความ พอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิ ของผู้อื่น และเห็นแก่ประ โยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่มรักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็น

คุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับจากการอบรมปรมัติสมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้เมื่อดูในภาพรวมแล้วพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้วยังมีทักษะและกระบวนการต่างๆที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากที่ต่าง ๆ วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของนักศิลปะนักดนตรี ประสพการณ์ของนักศิลปะและทักษะการถ่ายทอดภาษาออกมา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งสิ้น

การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นี้เป็นไปได้ในหลักสูตรและการเรียนการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียนภาษา ผู้ที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาในการให้เหตุผลและแก้ปัญหา ปกป้องรักษาวัฒนธรรมให้คงไว้การพัฒนาทักษะทางภาษาในการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ การอ่าน เขียน พูด ฟังวรรณกรรมต่างๆ จะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจโลกด้วยการศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้ในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม วรรณกรรมจากสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีมากมาย ที่จะพัฒนาทักษะทางภาษาได้ มิใช่แต่เฉพาะจากหนังสือเรียนทั้งนี้เพื่อขยายประสบการณ์ทางสังคมที่เป็นจริงของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น สื่อเทคโนโลยีต่างๆ และคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมืออีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียนศิลปะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับโลก งานศิลปะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคม การเมืองเศรษฐกิจในยุคสมัยต่างๆ ได้ ศิลปะ สะท้อนความคิดจิตวิญญาณความหวังของ

มนุษยชาติ ศิลปะเป็นเสมือนบันทึกลักษณะว่ามนุษย์เรามีชีวิต มีความคิดอย่างไร ด้วยการนำเสนอ มุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานศิลปะนั้น ศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกกว้างที่เขา อาศัยอยู่ การศึกษาสังคมจากงานศิลปะยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียน คณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบ และแก้ปัญหาต่างๆ ผู้เรียนได้ ใช้แนวคิดทางคณิตศาสตร์ในการจัดระบบวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลต่างๆที่สัมพันธ์กับ เหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาในสังคมได้ ทั้งยังเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้นำวิธีการแก้ปัญหามาใช้ เพื่อประเมินความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีตกับเงื่อนไขในปัจจุบันและผลที่เกิดขึ้นในอนาคต

4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียน วิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ปรากฏอยู่ในสังคมที่อาศัยอยู่ การเรียน วิทยาศาสตร์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการศึกษาโลกทั้งทางกายภาพและทางสังคม การ ตรวจสอบผลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้และผลที่เกิดขึ้น ทั้งสองวิชาสามารถเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและมองเห็นการปฏิบัติเพื่อกิจกรรม ทางสังคมได้

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียน สุขศึกษาและพลศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติ ค่านิยม จริยธรรม และวิธีการต่างๆ ที่มี อิทธิพลต่อกระบวนการแก้ปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆได้ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะ และการปฏิบัติตนทางสุขศึกษาและพลศึกษามาดำรงชีวิตเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ และจิตใจให้มี คุณภาพได้จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างคุณค่าทางร่างกายและสติปัญญาเพื่อการส่งเสริมการดำเนิน ชีวิตที่ดีต่อคุณภาพ

6. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้กับการเรียน การงานอาชีพและเทคโนโลยี การเรียนการงานอาชีพและเทคโนโลยีมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความ เข้าใจและประสบการณ์ในงานที่เป็นพื้นฐานของวิชาอาชีพ มีทักษะในการทำงาน มีเจตคติ ที่ดีต่องานอาชีพมี จริยธรรมคุณธรรมในการทำงานและสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เน้นการ ดำเนินชีวิตในสังคมบนพื้นฐานของสัมมาอาชีพที่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมและสามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยถือว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีส่วนหนึ่งต้องประกอบอาชีพที่สุจริต และเป็นประโยชน์ต่อตนและสังคมส่วนรวมด้วย

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงไม่ใช้การเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปในสังคมและในโลก พิจารณาวามมนุษย์ยุค เขียน ประเมิน คำนวณ วิเคราะห์ สร้างจินตนาการ ต่อบุคคลและพหุวัฒนธรรมในเรื่องต่างๆ กันอย่างไร สังคมศึกษาเชื่อมโยงกิจกรรมที่มนุษย์ทำ โดยเน้นทั้งเรื่องวรรณกรรม ศิลปะ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการความสำเร็จจากสาระวิชาต่างๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษาการจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ (Integrated Thematic Unit) ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบนี้จะนำมาจากแนวคิดรวบยอดปัญหาหรือโครงการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวมมาเป็นประเด็นปัญหาหรือโครงการเหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักต่างๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้ เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความรับผิดชอบ การพึ่งพา ความขัดแย้ง ความสมดุล และความขาดแคลน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การนำหน่วยการเรียนรู้มาให้ผู้เรียน เป็นเรื่องที่ครูต้องค้นหา ออกแบบเองมิใช่ นำมาจากหัวข้อของหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะมีลักษณะสะท้อนให้เห็นภาพรวมของแนวคิดต่างๆ ได้กว้างขวางและลึกซึ้งมองเห็นวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ความรู้ในหน่วยเรียนนั้นได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะด้วยการเรียนเป็นกลุ่มเป็นรายบุคคล การศึกษาวิจัย การลงมือปฏิบัติงาน การสำรวจภาคสนาม การทดลองในห้องปฏิบัติการ และการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เป็นต้น หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงต้องใช้เวลาในการศึกษานานพอสมควร อาจจะเป็น 2 สัปดาห์ ถึง 2 เดือน ก็มี มิใช่หน่วยการเรียนรู้ที่ใช้เวลาเรียนเพียง 3-4 คาบ สิ่งที่เรียน จึงมีความหมายต่อผู้เรียน

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มไว้ดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำเป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบโดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในกานดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

1.5 ในความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีการทำสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเองและเอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้ตั้งนั้น ตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมาย เพื่อการตัดสินใจสำรวจสอบ การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และนำทางตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้สู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่างๆเพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาพร้อมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

เป้าหมาย/ความคาดหวัง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีเป้าหมาย/ความคาดหวังที่สำคัญคือ ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การที่จะบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความรู้ ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความกว้างขวางมากไม่มีใครที่จะสามารถเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด และนี่คือปัญหาที่สำคัญและรุนแรงมากของการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่พยายามจะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในศาสตร์ที่ประกอบกันอยู่ในกลุ่มนี้ งานที่ทำทนายของนักสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษาก็คือความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียน ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักการใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกสาระที่จะเรียน เกณฑ์ในการพิจารณาถึงคือให้พิจารณาว่าสิ่งที่จะนำมาเรียนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีหรือไม่ นั่นก็หมายความว่า การคัดเลือกสาระเนื้อหาที่มีใช้อยู่บนพื้นฐานของการที่จะให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ หรือเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในความรู้ แต่เป้าหมายต้องเป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเป็นประชาชนที่มีการศึกษาเข้าใจปัญหาสังคม เชื่อมโยงเข้ากับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและของผู้อื่น ได้ส่งเสริมความเข้าใจ โลกปฏิบัติสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมและให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจอดีตเพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจใดๆ ในปัจจุบัน โดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นและวางแผนสู่ออนาคต ดังนั้นความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีการผสมผสานการศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา เข้าด้วยกัน ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังรวมถึงการศึกษาคุณลักษณะการเป็นคนดีของสังคม การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการศึกษา ความเป็นไปของโลก พหุวัฒนธรรม กฎหมาย ศึกษา อาชีพศึกษา และประเด็นปัญหาร่วมสมัยต่างๆ นอกจากนี้ยังจะต้องบูรณาการสาระความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ อีกด้วย
2. ทักษะและกระบวนการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประกอบด้วยทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน ให้เป็นผู้รอบรู้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทักษะทางวิชาการ ได้แก่ ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียนและการคิดซึ่งนักเรียนต้องนำมาใช้ในการแสวงหาความรู้ จัดการกับความรู้ การนำความรู้ไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. การแสวงหาและจัดการกับข้อมูลความรู้ต่างๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านศึกษา สืบค้นข้อมูลความรู้ ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์ การสืบสานความรู้ รวมทั้งความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. การคิดและนำเสนอแนวคิดต่างๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การจัดระบบข้อมูล การตีความวิเคราะห์ สรุป ประเมินและนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นต่างๆ โดยสื่อสารออกมาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการเขียน การพูดที่สื่อความหมายกับผู้อื่นบนพื้นฐานที่มีเหตุผลและหลักการ เพื่อจะใช้สนับสนุนและประกอบการพิจารณาตัดสินใจใดๆ ของบุคคลและสังคมได้อย่างฉลาดและมีประสิทธิภาพ

3. การสร้างองค์ความรู้ใหม่ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอดและหลักการได้ สามารถอธิบายความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลของเรื่องราวต่างๆ ได้สามารถคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณคิดสร้างสรรค์ศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ของบุคคลและสังคมที่เราดำรงชีวิตอยู่ และนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา ตัดสินใจ และการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ทักษะทางสังคม ได้แก่ การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในสังคมการดูแลรักษาการเอาใจใส่ให้บริการ การมีส่วนร่วมในสังคม ทักษะและกระบวนการกลุ่ม พัฒนาความเป็นผู้นำผู้ตามในการทำงานกลุ่ม เห็นคุณค่า เคารพตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความคล้ายคลึง และความแตกต่างของตนเองและของผู้อื่น เคารพในทรัพย์สินและสิทธิของผู้อื่นเคารพในกฎกติกาของกฎหมายและเคารพในความเป็นมนุษยชาติและสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย

ทักษะและกระบวนการเหล่านี้ ถือเป็นสาระในองค์ประกอบของหลักสูตรและการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ต้องบูรณาการเข้าไปในองค์ความรู้ต่างๆ และต้องเป็นจุดเน้นในการเรียนทุกชั้นปี ทุกรายวิชาตลอดหลักสูตร ซึ่งจะสอนแยกต่างหากจากการศึกษาหาความรู้ต่างๆ ไม่ได้

3. คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะเกี่ยวกับเจตคติ จริยธรรม ค่านิยม โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะ

ต่างๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ประชาธิปไตยเช่น การรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย กตัญญู รักเกียรติภูมิของตนเอง เคารพเหตุผล มีความยุติธรรม ห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างขัดข้อขัดแย้ง ด้วยสันติวิธี ยึดมั่นในความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มินิสัยในการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี เห็นคุณค่าของการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทยเห็นคุณค่า อนุรักษ์ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา

การจัดการซึ่งเป็นบทบาทและความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ได้แก่ผู้เรียน ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบเบื้องต้นที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นการเรียนรู้อีกกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยความพยายามร่วมกันทั้งผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร ผู้เรียนต้องรับผิดชอบการเรียนของตน การเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้อง

- 3.1 แสดงความเข้าใจในสาระความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ศาสนาและวัฒนธรรม และการเป็นพลเมืองดี
- 3.2 เข้าใจโครงสร้างและหน้าที่ของระบบการเมือง การปกครอง ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจ
- 3.3 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์กระทำ ต่างเวลา ต่างสถานที่บนพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกันแต่ต้องสามารถนำไปสู่ความเป็นส่วนรวมและความเป็นประชาธิปไตย
- 3.4 ตระหนักในคุณค่าของหลักการประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและหลักการอื่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ สามารถนำมาใช้กับตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้
- 3.5 มีความปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม แสดงออกถึงความเคารพตนเองและผู้อื่น
- 3.6 รับผิดชอบต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสาระสำคัญของคุณลักษณะการเป็นคนดีที่ได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และสาระที่เกี่ยวข้องกับการอยู่รอดของมวลมนุษย
- 3.7 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จะบริการผู้อื่น และส่งเสริมสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม ครู มีความรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จึงต้องจัดเตรียมหลักสูตร

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่บูรณาการเป็นหลักสูตรที่มีชีวิตมีความหมายลึกซึ้งและเป็นหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยการปฏิบัติจริง จัดเตรียม โอกาสที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะกระบวนการต่างๆ เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการมีวิจารณญาณ รวมทั้ง การทำความเข้าใจในความรู้ต่างๆช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกับการเรียนกลุ่มอื่นๆ ได้ด้วยผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องสนับสนุนช่วยเหลือในการนำ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความรับผิดชอบในการสร้าง สภาพแวดล้อมในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียนและ โรงเรียนให้และรับข้อมูลที่เป็นการร่วมมือช่วยเหลือกับทาง โรงเรียนกระตุ้นและมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประเด็นปัญหาทางสังคมและ เรื่องที่ถูกหลานเรียนให้เวลาที่จะรับฟัง รับรู้ และทบทวนกิจกรรมต่างๆ ของ โรงเรียนอย่าง สม่ำเสมอ

คุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็น สาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่างๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ กระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์รวมทั้ง ได้แสดงบทบาทและความ รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำ หลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม
2. ยึดมั่นศรัทธาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและ สังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิวมีใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

คุณภาพของผู้ที่จบช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย

2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรมปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตน ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับเพื่อนบ้าน

5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจ ภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

สาระการเรียนรู้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น คือ ความคาดหวังในตัวผู้เรียนว่าผู้เรียนควรรู้และสามารถทำอะไร ได้ตามมาตรฐานเมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้นได้แก่ ช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การไม่ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีเพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการกำหนดและลำดับสิ่งที่จะเรียนสามารถยืดหยุ่นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและผู้เรียนได้เอง

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้นอกเหนือจากใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดประสบการณ์หรือสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนแล้วยังคาดหวังว่าในกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ครั้งหนึ่งๆ สามารถสนองมาตรฐานการเรียนรู้ต่างๆ ได้หลายข้อการแยกเขียนมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละมาตรฐานของแต่ละสาระหลักออกเป็นข้อๆ นั้นมิได้หมายความว่าผู้เรียนต้องมีภาพความสำเร็จในการบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นข้อนั้นๆ ต่อการเรียนรู้เพียงครั้งเดียว

ทั้งมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นความคาดหวังที่ครอบคลุมสาระความรู้ ความสามารถ ค่านิยม ศีลธรรม และจริยธรรม โดยเขียนไว้บนพื้นฐานของการเรียนรู้ของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในแต่ละช่วงชั้นมิได้หมายความว่าให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ้นสุดเฉพาะในช่วงชั้นเท่านั้นมาตรฐานการเรียนรู้เหล่านี้ถ้าจำเป็นยังสามารถเรียนรู้ซ้ำได้อีกในช่วงชั้นปีต่อไปด้วย

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นบางอย่างต้องส่งสมต่อไปในช่วงชั้นที่สูงขึ้นด้วยสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่ปรากฏอยู่ในมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นอยู่บนพื้นฐานที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาตามวัย ระดับพัฒนาการและตามชั้นปีของผู้เรียนทั้งมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นจากสาระต่างๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกันที่จะต้องนำมาผสมผสานกันในการเรียนการสอนครั้งหนึ่งๆ ตลอดปีในมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นแต่ละข้อมิได้เป็นการรวบรวมความรู้ ทักษะค่านิยม และจริยธรรม ที่ครูจะหยิบยกมาสอนเพียงครั้งเดียวประเมินครั้งเดียวแล้วจะบันทึกไว้ว่าผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานนั้นแล้ว แต่เป็นสิ่งที่ครูจะต้องนำมาใช้สอนซ้ำๆ บ่อยๆ ในหน่วยการเรียนต่างๆ ตลอดทั้งปีการจำแนกมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อๆ ก็มีได้

หมายถึง การเรียงลำดับก่อนหลัง หรือลำดับความสำคัญแต่อย่างใดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นเสมือนตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนจบช่วงชั้นนั้น ซึ่งอาจประเมินหรือไม่ประเมินด้วยแบบทดสอบข้อเขียนและแบบประเมินแบบอื่นๆ ก็ได้การจะนำสาระหลัก มาตรฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมาจัดไว้ในหลักสูตรอย่างไร แล้วจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อะไร ใช้เวลาเรียนเท่าไร จะสอนในชั้นปีใด และประเมินผลอย่างไรให้เป็นไปตามมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่วางไว้ถือเป็นความรับผิดชอบและการตัดสินใจของสถานศึกษาเอง อย่างไรก็ตามการนำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมาจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละปีหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (learning Outcome) และกำหนดสาระการเรียนรู้ (Topic of Content) จะทำให้สถานศึกษาเห็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรตามมาตรฐานกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ดังนี้

1. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคาสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปู่ลูกฝั่งค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3. เศรษฐศาสตร์

การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5. ภูมิศาสตร์

ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส. 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หน่วยการเรียนรู้สาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

1. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน
2. พุทธประวัติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

1. เบญจศีล-เบญจธรรม
2. สุจริต 3-ทุจริต 3
3. พรหมวิหาร 4
4. ความกตัญญูกตเวทิต่อชาติบ้านเมือง
5. มงคล 38 ประการ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาดก

1. พุทธสาวก พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอูรวลภัสสปะพระเจ้าพิมพิสาร
2. ชาดก กุฎิพุทธชาดก มหาอุกกุสชาดก

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 หน้าที่ชาวพุทธ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพระสงฆ์และศาสนสถาน
2. มารยาทชาวพุทธ
3. การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์
4. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา
5. ศาสนาพิธี การอารธนาศีล อารธนาธรรม
6. การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชาวพุทธตัวอย่าง

1. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
2. สมเด็จพระศรีนคริทรามบรมราชชนนี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

1. การสวดมนต์ไหว้พระ สวดเมตตา
2. การทำสมาธิ การเดิน ยืน นั่ง นอนอย่างมีสติ
3. การมีสมาธิในการฟัง อ่าน คิด เขียน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

1. วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา
2. วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา
3. วันอัฐมีบูชา วันธรรมสวนะ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม บรรลุตามวัตถุประสงค์โดยประยุกต์มาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ในการสั่งสอนประชาชนอย่างได้ผลได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการศึกษามากผู้วิจัยจึงขอนำเสนอตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ความหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาไว้ ดังนี้

พระมหาเสกสสร จิรภาโส (2552 : 10) ได้กล่าวว่าการศึกษาตามหลักไตรสิกขาทางพระพุทธศาสนาคือการพัฒนาตนกายวาจาใจให้มีอิสระเหนือการถูกครอบงำด้วยอำนาจความขี้ขวนในรูปแบบต่างๆที่จะก่อให้เกิดการล่วงละเมิดหรือเสียสภาวะปกติทางกายวาจาใจของตน

ทิสนา แคมมณี (2545 : 159) ได้กล่าวว่าไตรสิกขาหมายถึงข้อปฏิบัติสำหรับศึกษา คือฝึกหัดอบรมกายวาจาจิตใจและปัญญาให้ยิ่งขึ้น ไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดประกอบด้วย

1. อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง
2. อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น

สมาธิอย่างสูง

3. อธิปัญญาสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

ภูริพรรณ ทวีชาติ (2549 : 24) ไตรสิกขาหมายถึงการเรียนรู้หรือการปฏิบัติ 3 หลักการ คือ

1. ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้มีระเบียบระบบมีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสมและมีวินัย

2. จิตสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อฝึกจิตใจให้มี โยนิ โสณมสิการไม่วอกแวก กระสับกระส่ายควบคุมได้ดี

3. ปัญญาสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ศุณีย์ ผจญศิลป์ (2547 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หมายถึง วิธีสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นวิธีสอนที่เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมคน ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเองและควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดี

จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง และควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดี ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา 5 ขั้น ดังนี้ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นศีล 3) ขั้นสมาธิ 4) ขั้นปัญญา 5) ขั้นสรุปและประเมินผล

วิธีสอนแบบไตรสิกขา

วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นดังนี้ (กรมการศาสนา. 2548 : 242)

1. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

2. **ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา)** คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

3. **ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)** คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้น ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 130-133) ได้รวบรวมความรู้จากนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี แบบไตรสิกขาไว้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง
2. ให้ผู้เรียนนำความรู้มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาจะเน้นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสำรวจ กาย วาจา และฝึกจิตใจให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทางความคิด ความสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลได้โดยตลอดการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นศีล

ให้ผู้เรียนเลือกการกระทำถูกหรือผิดในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดไว้ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา ดังพระพุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นว่า ศีลมีขอบเขตที่ปรากฏทางกาย วาจา เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ประพฤติสบายกาย ใจ และทำให้โลกมีสันติภาพ โดยการปฏิบัติเน้นการควบคุมตนเอง เห็นได้จากการอาราธนาศีลและศีลไมใช่พิธีรีตองพระราชวรมุนีกล่าวว่า ศีล คือสถานะของผู้ที่มีหลักความประพฤติถูกต้องทางกายวาจา ระบบศีลจะเป็นอย่างไร เครื่องครัด เข็มงวดเพียงใด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของระบบการครองชีวิตแบบนั้น ๆ สมทรง ปุณฺณฤทธิ์ เสนอให้สอนเด็กรักษาศีลจริง ๆ โดยแรก ๆ ให้รักษาศีล 5 แล้วค่อย ๆ ยึดศีลสูงขึ้น

สรุปได้ว่า ศีลสิกขา คือ การปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ทางกาย วาจา โดยการควบคุมตนเองการฝึกในขั้นศีล หรือ ศีลสิกขานี้ผู้สอนอาจฝึกให้ผู้เรียนรักษาศีล โดยควบคุมกายวาจาของตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และศีลธรรม

2. ขั้นตอนกำหนดสมาธิ

เป็นการฝึกขั้นต้นในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจ เพื่อความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า จิตศึกษา คือ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความคิยาม โดยทั่วไปบุคคลมีจิตสมาธิอยู่แล้ว โดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วยท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวถึง จิตศึกษา มีใจความว่า จิตศึกษา เป็นการฝึกเพื่อบังคับความคิดให้เป็นไปตามที่เราต้องการ ให้มีความสามารถในการข่มใจ มีความอดทนในการต่อสู้กับกิเลสเพราะมีกำลังใจในการพิจารณาภาวนาธรรมเพื่อสร้างปัญญาตามต้องการ จิตศึกษามีหลักในการปฏิบัติโดยย่อ 2 ขั้น ดังนี้

1. เลือกที่สงบ ไม่พลุกพล่าน แล้วเลือกอารมณ์ในการเพ่งที่สะดวกที่สุด เช่น การเพ่งลมหายใจ
2. ปรับปรุงอารมณ์ให้แปรไปตามที่ต้องการ เช่น กำหนดเป็นดวงแก้ว อารมณ์ที่ปรุงแต่งนี้ไม่ใช่ของจริง เพียงแต่เป็นการฝึกบังคับจิตซึ่งจะเกิดความชำนาญในการบังคับจิตพระราชาврมนึกกล่าวว่า การนั่งนิ่ง ๆ ไม่ใช่ตัวสมาธิ สมาธินั้นต้องมีองค์ประกอบเป็นความแน่วแน่ มั่นคงหนักแน่นของจิต ที่จะนำไปใช้ในการทำกิจทุก ๆ อย่าง

วิธีฝึกจิต ในขั้นสมาธิมีหลายอย่าง เช่น

1. ฝึกให้คนยุ่งกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ให้มีโอกาสยุ่งกับความชั่ว
2. วิธีเอาความดีเข้าข่ม หรือผูกมัดจิตไว้กับสิ่งดีงามบางอย่างแบบที่ เรียกว่า

อุคมคติ

3. ฝึกสมาธิที่เรียกว่า วิปัสสนา คือ ขั้นที่เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงจนเปลี่ยนค่านิยมมีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อย่างใหม่ได้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546 : 130-133) เสนอแนะการปฏิบัติ จิตศึกษา ทำได้ง่ายๆ ดังนี้

1. ระลึกลึถึงคุณพระรัตนตรัย นั่งขัดสมาธิโดยขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย หายมือ ตั้งกายตรง แต่ไม่เกร็งตัว
2. หลับตา กำหนดลมหายใจเข้า- ออก โดยดักที่ปลายจมูกหรือกำหนดพองยุบหรือตามลมหายใจเข้า- ออกก็ได้ ให้สติอยู่กับสิ่งที่กำหนด ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่น ๆ การฝึกนี้จะฝึกในต้นคาบเรียนหรือท้ายคาบเรียนก็ได้ โดยใช้เวลาค้างละ 5-10 นาที และการสวดมนต์เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิการฝึกในขั้นกำหนดสมาธิหรือจิตศึกษานี้ ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนฝึกสมาธิ โดยการสวดมนต์ กำหนดลมหายใจเข้าออก การกำหนดขึ้นและเดินอย่างมีสมาธิผู้เรียนจะสามารถบรรยายความรู้สึก ความคิดในการฝึกสมาธิได้ถูกต้อง

3. ชั้นพิจารณาด้วยปัญญา

เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่ง จนสามารถระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว จึงทำให้พิจารณาว่า สถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกนั้นเหมาะสมหรือไม่อะไรผิดอะไร ถูกจนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผลในขั้นนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา เป็นการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามสภาวะที่เป็นจริง โดยเน้นการมองเห็นอย่างนั้นจริง ไม่ใช่การคาดคำนวณเอาเองแล้วกำหนดหลักความประพฤติของตน ให้ดำรงความดีไม่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ปัญญาสิกขาคือการพิจารณาเห็นอริยสัจ ไตรลักษณ์ จนละความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ไม่มีการสละตัวตนแท้จริงลงได้

ธ. ธรรมศรี เสนอวิธีการปฏิบัติปัญญาสิกขาด้วยวิธีธรรมคาไว้ว่าให้หัดพิจารณา ร่างกายของเราและของคนอื่นว่าเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เปลี่ยนจากเด็ก ไปตามลำดับแล้วก็ตายในที่สุด

การฝึกในชั้นพิจารณาด้วยปัญญาหรือปัญญาสิกขานี้ ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนพิจารณา ความคิดความรู้สึกของตนเองจนเข้าใจดีตามสภาพความเป็นจริงหรือสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้อย่างสมเหตุสมผล

ขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขา

ไพรัตน์ ญาตฉิมพลี (2540 : 6 – 7) ได้กำหนดขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขาไว้ 6 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูให้นักเรียนดูรูปภาพ วิดีทัศน์ สไลด์ หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายของเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์

2. ขั้นศีลสิกขา คือ ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ให้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดหลักศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น

3. จิตสิกขาหรือการทำสมาธิ คือ การนำจิตที่ฝึกจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกอยู่กับลมหายใจ เมื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียว จนจิตสงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวนและจิตในอยู่ในสภาพที่ดี โดยผู้สอนให้หลักการฝึกสมาธิเป็น 2 ขั้น ตามลำดับดังนี้

3.1 ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้ายหายใจเข้าออกด้วยมือซ้ายตั้งกายตรงแต่ไม่เกร็งตัว

3.2 หลับตา กำหนดลมหายใจเข้า – ออก โดยเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ

3.2.1 ตามลมหายใจตั้งแต่ปลายจมูกเข้าไปจนถึงช่องท้อง เมื่อลมหายใจเข้าสุดก็หายใจออก และตามลมหายใจออกตั้งแต่ช่องท้องออกมาจนถึงปลายจมูก

3.2.2 ดักลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ปลายจมูก

3.2.3 ฝึาคูอาการพอง ยุบของส่วนหน้าท้องของตนไม่ว่าจะเลือกวิธีใด ผู้เรียนต้องตั้งสติให้อยู่กับลมหายใจ ไม่เผลอสติไปเรื่องอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นในใจของตนขณะที่กำหนดลมหายใจได้ถูกต้อง

4. ชั้นปัญญาศึกษา คือ การฝึกใช้ความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียวพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของตน ในการเลือกการกระทำผิดหรือถูกหลักศีลธรรมว่าเป็นอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้นเพราะอะไร ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ แล้วสาวไปหาสาเหตุของการเลือกกระทำพิจารณาความไม่เที่ยง ทนทานไม่ได้ เกิดแล้วดับไป จนกำหนดข้อควบคุม ความประพฤติทางกาย ทางวาจา ของตนได้อย่างสมเหตุสมผล

5. ชั้นเสนอผลการอภิปราย โดยตัวแทนของแต่ละกลุ่มเสนอทางเลือกแนวทางปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ชั้นสรุปและประเมินผล

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียน โดยครูเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น

6.2 ครูวัดผลและประเมินผล โดยพิจารณาคำตอบของนักเรียนในบัตรกำหนดงาน

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 131-133) ได้กำหนดขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขาไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นศีล ให้ผู้เรียนเลือกการกระทำถูกหรือผิด ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา ดังพุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นว่า ศีลมีขอบเขตตรงที่ปรากฏทางกาย วาจา เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ประพฤติสบายกาย ใจ และทำให้โลกมีสันติภาพ โดยการปฏิบัติเน้นการควบคุมตนเอง เห็นได้จากการอาราธนาศีล และศีลไม่ใช่พิธีรีตอง

2. ขั้นกำหนดสมาธิ เป็นการฝึกขั้นต้นในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจ เพื่อความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่าจิตสิกขา คือ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความดิ่งงาม โดยทั่วไปบุคคลมีจิตสมาธิอยู่แล้ว โดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วย

3. **ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา** เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่งจนสามารถระลึกถึง แนวแน่ที่จุดเดียวจึงทำให้พิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกนั้นเหมาะสมหรือไม่อะไรผิดอะไรถูกจนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผล

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ

1. **ขั้นศีล (ศีลสิกขา)** คือ การที่นักเรียนสามารถควบคุมให้ตนเองอยู่ในศีลและระเบียบวินัยทั้งทางกาย วาจา ใจอยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ มีความรับผิดชอบพร้อมที่จะเรียน

2. **ขั้นสมาธิ (จิตสิกขา)** คือ การที่นักเรียนสามารถควบคุมสติให้ตนเองรวมจิตใจจดจ่อ แน่วแน่อยู่กับเรื่องที่ศึกษา

3. **ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)** คือ การที่นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ภายหลังการศึกษาเรียนรู้ และรู้เหตุ รู้ผลความเป็นจริงตามสภาพธรรมชาติของสรรพสิ่ง

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 11) ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอนเป็นการจัด โปรแกรมการสอนของวิชาใดวิชาหนึ่งไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 1) ได้ให้ความหมายของแผนการสอนว่าแผนการสอนหมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใด วิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า (2545 : 69) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นแผนงานหรือโครงการที่ครูผู้สอนได้เตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ปฏิบัติการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างเป็นระบบระเบียบ โดยใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจัดการเรียนรู้ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สุวิทย์ มูลคำ (2549 : 58) ได้ให้คำจำกัดความของแผนการจัดการเรียนรู้คือแผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆมา กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะให้นักเรียนเกิดการ

เปลี่ยนแปลงด้านใด(สติปัญญา/ เจตคติ/ ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใดและจะประเมินผลอย่างไร

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2543 : 189) ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นให้นักเรียนนั้นสิ่งสำคัญที่ผู้สอน(อาจารย์และแนว)จะต้องพิจารณาก็คือ การเรียนรู้ การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้นั้นที่ดีจะสามารถทำให้ผู้สอนสามารถควบคุมชั้นเรียนและทำให้กิจกรรมในชั้นเรียนดำเนินไปด้วยดี

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2545 : 297) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น หมายถึง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

จากความหมายของแผนการสอน หรือแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น เป็นแผนการหรือโครงการที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเกิดจากแนวคิดทางการศึกษาที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

ความสำคัญและประโยชน์ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น

วัฒนาพร ระจับทุกซ์ (2542 : 2) กล่าวว่า การจัดทำแผนการสอนจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้าเป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการวัดและประเมินผลตลอดจนประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องจำเป็น
3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทนนำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป
5. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอนซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า (2545 : 70) กล่าวว่าแผนการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญ และประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผู้เรียนหลายประการดังนี้

1. เป็นการเตรียมความพร้อมของการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าซึ่งจะทำให้มีทิศทางการเรียนที่ชัดเจนและส่งผลดีต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง
2. ช่วยให้ผู้สอนเลือกเทคนิควิธีการสอนที่ดีสื่อการวัดผลประเมินผลตรงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร
3. ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสะดวกสบายและดำเนินการไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพและสะดวกต่อผู้จะมาสอนแทนกรณีที่ครูผู้สอนประจำรายวิชาไม่สามารถมาทำการสอนได้ใช้เป็นหลักฐานแสดงการเรียนรู้เชิงประจักษ์หากมีข้อบกพร่องสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ง่าย
4. เป็นเอกสารหลักฐานสำคัญในการแสดงความชำนาญการหรือความเชี่ยวชาญของครูผู้สอนซึ่งสามารถนำเสนอเป็นผลงานวิชาการหรือหลักฐานอ้างอิงเพื่อขอปรับปรุงวิทยฐานะหรือส่งผลงานเข้าประกวดเป็นครูดีเด่นครูแกนนำครูแห่งชาติหรือใช้เป็นหลักฐานแสดงเป็นผลงานเพื่อการประเมินพิจารณาความคิดความชอบองค์ประกอบตามความสำคัญของแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 52) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นตอนการจัดทำหรือออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคำอธิบายรายวิชา โดยทำความเข้าใจกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและขอบข่ายเนื้อหาสาระที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา แล้ววิเคราะห์ว่าอะไรคือเป้าหมายสูงสุดของรายวิชานี้ ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้และปฏิบัติได้จริงตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด
2. กำหนดภาระงาน / ผลงานรวบยอดประจำรายวิชา พร้อมเกณฑ์การประเมิน เพื่อเป็นหลักฐาน / ร่องรอยการปฏิบัติงานของผู้เรียน สำหรับยืนยันผลการเรียนรู้รวบยอดตามเป้าหมายสูงสุดของรายวิชานี้
3. กำหนดหน่วยการเรียนรู้รายวิชา จะต้องพิจารณาว่าการที่ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน / ผลงานรวบยอดตามที่ระบุไว้นั้น ผู้เรียนจะต้องมีองค์ความรู้และทักษะ / กระบวนการใดบ้าง จึงจะเพียงพอต่อการปฏิบัติภาระงานดังกล่าว
4. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้
5. สาระการเรียนรู้ ซึ่งการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้จะต้องมาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจะต้องคำนึงในสิ่งต่อไปนี้ คือ
  - 5.1 สอดคล้องกับนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น

- 5.2 ปฏิบัติได้จริง ทันสมัย ได้ความรู้ กระบวนการ เจตคติ
- 5.3 มีความรู้สึก กว้าง เหมาะสมกับระดับของนักเรียน
- 5.4 น่าสนใจ
- 5.5 เรียนรู้ได้ง่าย
- 5.6 สะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหาสื่อ/แหล่งการเรียนรู้
- 5.7 เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก และมีความต่อเนื่อง
- 5.8 สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ
6. การบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ
7. กิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องวางแผนให้ดี มีขั้นตอนบอกให้
รู้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ให้นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง ข้อคิดในการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ครูควรพิจารณาหลายประการ ดังเช่น
  - 7.1 เลือกวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และระดับของ
นักเรียน
  - 7.2 เลือกรูปแบบให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้
  - 7.3 ให้นักเรียนทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่ครูวางแผนไว้ได้จริง
  - 7.4 เน้นการทำงานเป็นทีม
  - 7.5 กิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับเวลาที่ใช้ในการเรียน
  - 7.6 สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและชีวิตจริง
  - 7.7 คำนึงถึงทักษะของนักเรียนในการเอาตัวรอดจากสิ่งชั่วร้ายในชีวิตประจำวัน
  - 7.8 ปฏิบัติได้จริงทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
  - 7.9 สิ่งที่เป็นกรอบแนวคิด ทฤษฎี ต้องฝึกความจำให้แก่นักเรียน
  - 7.10 นักเรียนมีความสามารถในการสรุปบทเรียนเพื่อการเชื่อมโยงกับบทเรียน
อื่นๆ ได้
  - 7.11 ครูต้องตระหนักถึงหลักการที่ว่านักเรียนสำคัญที่สุด
  - 7.12 ครูต้องคำนึงถึงศักยภาพ ความรู้ความสามารถของนักเรียนที่แตกต่างกัน
  - 7.13 ครูต้องสอดแทรก ย้ำเตือน อบรมสั่งสอน คุณธรรม จริยธรรม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย
8. สื่อ / แหล่งการเรียนรู้ ครูควรจะคัดเลือกสื่อและแหล่งเรียนที่สอดคล้องกับสาระ
การเรียนรู้และมีอย่างหลากหลาย ซึ่งสื่อครูอาจจะคิดสร้างขึ้นมาจากตัวเองอาจจะให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน

การสร้างสื่อหรือถ้าเป็นเนื้อหาสาระครูต้องอธิบายเพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด และสามารถสร้างองค์ความรู้ให้ได้

9. การวัดผลประเมินผล ต้องวัดผลประเมินผลในหลายๆวิธีผสมผสานกันรูปแบบที่น่าสนใจและเป็นที่น่าพอใจอย่างแพร่หลายก็คือ การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงเพราะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียน มุ่งให้นักเรียนมีความสามารถในการประยุกต์องค์ความรู้ที่ได้ในห้องเรียน ไปใช้จริงๆ ในการดำรงชีวิตของนักเรียน

10. บันทึกหลังการสอน ครูควรบันทึกตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ เพราะหลักการสำคัญของการบันทึกหลังการสอนคือ การเปิดโอกาสให้ครูได้ปรับปรุง แก้ไข พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้ทันสมัยเป็นปัจจุบันและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2551 : 121) กล่าวไว้ว่า การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เป็นงานสำคัญอย่างยิ่งของผู้เป็นครู เพราะเป็นการเตรียมการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ผู้จัดการเรียนรู้ต้องศึกษาเอกสารหลักสูตรเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือเขียน โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

ศึกษาและวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ที่จะจัดการเรียนรู้

1. จุดประสงค์ประจำวิชา
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
3. คำอธิบายรายวิชา
4. โครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา
5. การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้
6. แผนการเรียนรู้

ศึกษาแนวการจัดการเรียนรู้ของกรมวิชาการ เพื่อ

1. ศึกษารายละเอียดสาระการเรียนรู้กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละช่วงชั้นและระดับชั้นว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพื่อเพิ่มเติมอีกให้สมบูรณ์

2. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือไม่ถ้าไม่สอดคล้องควรปรับและนำมาเขียนในแผนการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจนต่อไป

3. นำกิจกรรมในแนวการจัดการเรียนรู้มาพิจารณาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียน การจัดการเรียนรู้ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

ขั้นเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นสำคัญซึ่งผู้เขียนต้องวางแผนอย่างรอบคอบ โดยกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลา กำหนดกิจกรรมการเรียนการจัดการเรียนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง กำหนดสื่อการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามควรได้จัดกิจกรรมการเรียนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรกล่าวคือ ควรได้จัดการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการและใช้กระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการ 9 ประการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า (2545 : 70 -79) แบ่งองค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ส่วนตอนต้นควรมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่

1.1 ข้อกำหนดของหลักสูตรคือชื่อวิชา/กลุ่มวิชาสาระหลักมาตรฐานตามสาระหลักมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

1.2 ข้อกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (รายปี / รายภาค) โดยการวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

1.3 กำหนดสาระการเรียนรู้ (รายปี / รายภาค) และกำหนดเวลาซึ่งวิเคราะห์ได้จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.4 เขียนคำอธิบายรายวิชา

1.5 เขียน โครงสร้างการจัดการเรียนรู้

2. ส่วนตอนกลางเป็นส่วนสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 วิชาชั้นเรียนสาระหลักมาตรฐานตามสาระหลักเรื่องเวลา

2.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.3 สาระการเรียนรู้

2.4 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.4.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.4.2 จุดประสงค์นำทาง

2.5 พฤติกรรมที่ต้องการเน้น

2.6 กระบวนการจัดการเรียนรู้

2.6.1 การนำเข้าสู่บทเรียน

2.6.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.6.3 สรุปผลการเรียนรู้

2.6.4 การปฏิบัติกิจกรรมหลังการเรียนรู้

2.7 กระบวนการวัดและประเมินผล

2.7.1 วิธีวัด

2.7.2 เครื่องมือวัด

2.7.3 เกณฑ์การประเมินผล

2.7.4 การประเมินพฤติกรรม

2.8 สื่อการเรียนรู้

2.9 แหล่งการเรียนรู้

2.10 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ส่วนตอนท้ายเป็นส่วนประกอบตอนท้ายของแผนการเรียนรู้มีองค์ประกอบ

ดังต่อไปนี้

3.1 ความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

3.2.1 ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์

3.2.2 ผลการประเมินพฤติกรรม

3.2.3 การปรับปรุงแก้ไข

3.3 ความเห็น / ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้สอน

3.4 ภาคผนวก

รูปแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รูปแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยนำรายละเอียดขององค์ประกอบมาเขียนเรียงลำดับเป็นข้อๆตามหัวข้อขององค์ประกอบที่กำหนดไว้ใน ส่วนของกรมวิชาการขอเสนอตัวอย่างรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

กลุ่ม.....ชั้น.....ภาคเรียนที่.....
ชื่อแผน.....เวลา.....ชั่วโมง

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

.....

.....

ตัวชี้วัด

.....

.....

2. จุดประสงค์การเรียนรู้สู่ตัวชี้วัด

2.1.....

2.2.....

2.3.....

3. สาระสำคัญ

3.1.....3.

2.....

3.3.....

4. สาระการเรียนรู้

4.1.....

4.2.....

4.3.....

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

5.1 ชี้นำเขาสู่บทเรียน.....

5.2 ชี้นิสิต.....

5.3 ชี้นสมาธิ.....

5.4 ชี้นปัญญา.....

5.5 ชี้นสรุป.....

6. สื่อเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้

- 6.1.....
- 6.2.....
- 6.3.....

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

- 7.1.....
- 7.2.....
- 7.3.....

หมายเหตุ รูปแบบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นลักษณะของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี

รุจิรัฐสาระ (2545 : 159) กล่าวว่าแผนการเรียนรู้ที่ดีจะต้องสามารถตอบคำถามได้ดังนี้

- 1. จะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์อะไรบ้าง
- 2. จะเสริมสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอะไรบ้างจึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตาม

จุดประสงค์

3. ครูจะต้องมีบทบาทอย่างไรในการจัดกิจกรรมตั้งแต่ครูเป็นศูนย์กลางจนถึงผู้เรียนเป็นผู้จัดทำเอง

- 4. จะใช้สื่ออุปกรณ์อะไรจึงจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์
- 5. จะใ้รู้ใ้ได้อย่างผู้เขียนเกิดคุณสมบัติตามที่คาดหวังไว้

กล่าวโดยสรุป แผนการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูเตรียมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยกำหนดเนื้อหา เวลาในการสอนตามโครงสร้าง ของหลักสูตร เพื่อให้การสอนบรรลุจุดประสงค์ การวิจัยครั้งนี้ใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นกรอบในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วัดผลการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ชวาล แพร์ตกุล (2546 : 16) ได้ให้ความหมายว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่างๆ ของสมอมนั้นคือสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนควรจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อย 3 สิ่ง คือ ความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมอมนั้นด้านต่าง ๆ

ไพศาล หวังพานิช (2546 : 17) ได้ให้ความหมายว่า ผลสัมฤทธิ์หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมหรือจากการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเป็นตัวที่บ่งชี้ถึงผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

ภูมิใจ ลำพงษ์เหนือ (2547 : 15) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอนทั้งด้านความรู้ทักษะความสามารถในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับการฝึกอบรมหรือการสอน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ประสิทธิภาพของผู้เรียนหลังจากได้รับการฝึกอบรมผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากครู

หลักการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดผลการศึกษาซึ่งจะมีประสิทธิภาพและตรงตามจุดมุ่งหมายควรปฏิบัติตามหลักการต่อไปนี้

1. วัดให้ตรงตามจุดประสงค์ในการวัดควรจะวัดให้ตรงตามคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดเพื่อจะได้แปลความหมายถูกต้องและไม่ผิดพลาดในการนำไปใช้ต่อไปซึ่งความผิดพลาดที่ทำให้การวัดไม่ตรงตามจุดประสงค์มีดังนี้

- 1.1 ความไม่เข้าใจในคุณลักษณะที่ต้องการ
- 1.2 ใช้เครื่องมือไม่สอดคล้องกับตัวแปรที่จะวัด
- 1.3 วัดไม่ครบถ้วน
- 1.4 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะวัดได้ไม่เหมาะสม

2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพในการวัดผลการศึกษาเครื่องมือต้องมีคุณภาพเพื่อผลที่ได้จากการวัดจะสามารถเชื่อถือได้และคะแนนที่ได้จากการวัดสามารถแปรผลได้ถูกต้อง

3. มีความยุติธรรมการวัดผลทางการศึกษาซึ่งจัดไว้เป็นการวัดตัวแปรทางด้านจิตวิทยาหรือทางสังคมศาสตร์ถ้าจะให้ผลดีต้องมีความยุติธรรมสิ่งที่ถูกต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นเหมือนๆ กันไม่มีการลำเอียงหรือเลือกที่รักมักที่ชัง (กิตติมา พงศ์พิชญ. 2546 : 17)

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีหลายประการ กล่าวคือตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความคึกหมายถึงความสามารถทั้งหลายของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยความถนัดและความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัยหมายถึงสภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ได้แก่ความสนใจทัศนคติต่อเนื้อหาวิชาที่เรียนในโรงเรียนระบบการเรียนความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและลักษณะบุคลิกภาพ

3. คุณภาพการสอน ได้แก่การได้รับการแนะนำการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมแรงจากครูการแก้ไขข้อผิดพลาดและรู้ผลว่าตนเองกระทำได้ถูกต้องหรือไม่

โดยสรุปกล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรียงตามลำดับความสำคัญคือคุณลักษณะของผู้เรียนคุณภาพการสอนของครูและสภาพแวดล้อม

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะทำให้ทราบถึงระดับพัฒนาการของผู้เรียนภายหลังการเรียนการสอนสิ้นสุดลงและข้อมูลที่ได้ยังใช้ประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงข้อบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป ซึ่งในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องใช้เครื่องมือในการวัดได้แก่ เครื่องมือประเภทแบบทดสอบต่างๆและประเภทไม่เป็นแบบทดสอบ แต่เครื่องมือที่นิยมใช้กันมากคือแบบทดสอบซึ่งพร้อมพรรณ อุคมสิน (2544 : 29-33) ได้แบ่งแบบทดสอบที่ครูผู้สอนเป็นผู้สร้างขึ้นเองเป็น 2 ประเภทคือ

1. แบบอัตนัย (Subjective Test or Essay Test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดปัญหาหรือคำถามให้ให้ผู้ตอบแสดงความรู้ความเข้าใจและความคิดตั้งแต่กว้างที่สุดจนถึงแคบหรือเฉพาะเจาะจงตามที่โจทย์กำหนดให้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้การใช้ภาษาในการเขียนตอบขึ้นอยู่กับตัวผู้สอบแบบทดสอบนี้สามารถวัดได้หลายๆด้านในแต่ละข้อเช่นวัดความสามารถในการใช้ภาษาความคิดการจัดระเบียบของความรู้การแสดงออกทางอารมณ์เจตคติและอื่นๆ

2. แบบปรนัย (Objective Test) หมายถึง แบบทดสอบที่กำหนดคำตอบให้แล้วผู้ตอบจะต้องตัดสินใจเลือกข้อที่ต้องการหรือพิจารณาข้อความที่ให้ว่าถูกหรือผิดซึ่งข้อสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็นแบบถูกผิด (True - False) แบบเติมคำ (Completion) หรือแบบตอบสั้น ๆ (Short

Answer) แบบจับคู่ (Matching) แบบจัดลำดับ (Rearrangement) และแบบเลือกตอบ (Multiple Choices)

แบบทดสอบทั้งสองลักษณะดังกล่าวต่างมีข้อดีและข้อเสียต่างกันการใช้แบบทดสอบให้เหมาะสมต้องคำนึงถึงเนื้อหาวิชาได้ตรงตามจุดประสงค์และครอบคลุมมากที่สุดสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบทดสอบแบบปรนัยเนื่องจากสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาและมีความเที่ยงตรงมากที่สุด

การหาประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try - out) คือนำไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองจริง (Trial run) เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2537 : 134 - 143)

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หากแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพถึงระดับแล้วแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นมีคุณค่าที่จะนำไปสอนนักเรียน เกณฑ์ประสิทธิภาพมีหลายเกณฑ์ เช่น 75/75, 80/80, 85/85, 90/90 จากการศึกษาทดลอง พบว่า เกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับวิชาที่ใช้ความรู้ ความจำ คือ 80 วิชาทักษะ คือ 85 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2537 : 97)

ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ทดลองกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ทั้งกับเด็กอ่อน ปานกลาง และเก่ง นำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น ปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองนี้จะมีต่ำกว่าเกณฑ์มาก
2. ทดลองภาคสนาม คือ ทดลองกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำผลทดลองที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้สมบูรณ์อีกครั้ง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ยอมรับ แต่ถ้าหากต่างกันมากต้องปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ต่อไป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ คือ 80/80 และมีระดับความผิดพลาดไว้ ร้อยละ 2.5 โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ

ขึ้นไป

1. “สูงกว่าเกณฑ์” เมื่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตั้งแต่ 82.5/82.5

ขึ้นไป

2. “เท่าเกณฑ์” เมื่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตั้งแต่ 77.5/77.5

77.5/77.5

3. “ต่ำกว่าเกณฑ์” เมื่อแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพต่ำกว่า

การหาประสิทธิภาพของสื่อ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียนโปรแกรมชุดการสอนแผนการสอนแบบฝึกทักษะ เป็นต้นส่วนมากใช้วิธีการสอนเชิงประจักษ์ (Empirical approach) วิธีการนี้จะนำสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนเป้าหมายการหาประสิทธิภาพของสื่อ ประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากร้อยละการทำแบบฝึกหัดหรือกระบวนการเรียนหรือแบบทดสอบย่อย โดยแสดงเป็นตัวเลข 2 ตัวคือ $E^1/E^2 = 80/80$, $E^1/E^2 = 85/85$, $E^1/E^2 = 90/90$ เป็นต้น

สูตรที่ใช้ในการหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 มีสูตร ดังนี้ (พิสนุ พองศรี. 2549: 57-58)

$$E_1 = \frac{\sum x}{N} \times 100$$

เมื่อ E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมระหว่างเรียน

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนที่ได้จากการวัดผลระหว่างเรียน

N แทน จำนวนผู้เรียน

A แทน จำนวนเต็มจากการวัดผลระหว่างเรียน

$$E_2 = \frac{\sum y}{N} \times 100$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ได้จากคะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน

N แทน จำนวนผู้เรียน

B แทน จำนวนเต็มของผลการสอบหลังเรียน

เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนจะนิยมตั้งตัวเลขเป็น 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาเสนอสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากอาจตั้งไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาว่าง่ายก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคลาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ถือว่าใช้ได้คือ 87.5/87.5 หรือ 87.5/92.5 เป็นต้น

ประสิทธิภาพของสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอน มาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ E_1 และ E_2 เป็นค่าตัวแรกและตัวหลังตามลำดับ ถ้าตัวเลขใกล้ 100 มากเท่าไร ยิ่งถือว่า มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นที่ใช้รับรองประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน ส่วนแนวคิดในการหา ประสิทธิภาพควรคำนึง ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อการเรียนการสอนอย่างชัดเจนและสามารถวัดได้
2. เนื้อหาของบทเรียนที่สร้างขึ้น ต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาตาม จุดประสงค์การเรียนการสอน
3. แบบฝึกหัดและแบบทดสอบ ต้องมีการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหาตาม วัตถุประสงค์ของการสอนที่ได้วิเคราะห์ไว้ ส่วนความยากง่ายและอำนาจจำแนกแบบฝึกหัดและ แบบทดสอบควรมีการวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้กำหนดค่าน้ำหนักของคะแนนในแต่ละข้อคำถาม
4. จำนวนแบบฝึกหัดต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอน จำนวนข้อ แบบฝึกหัด และข้อคำถามในแบบทดสอบไม่ควรน้อยกว่าจำนวนวัตถุประสงค์

จะเห็นว่า การคำนวณหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนี้ เป็นผลรวมของการหา คุณภาพ (Quality) ทั้งเชิงปริมาณที่แสดงตัวเลข เชิงคุณภาพที่แสดงเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ดังนั้น ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนในที่นี้ จึงเป็นองค์รวมของประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันนำไปสู่การมีคุณภาพซึ่งมักนิยมเรียกรวมกันเป็นที่เข้าใจสั้น ๆ ว่า “ประสิทธิภาพ” ของสื่อ การเรียนการสอน

ดัชนีประสิทธิผล

ดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index) หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าใน การเรียนของผู้เรียน โดยเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากคะแนนการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้ จากการทดสอบหลังเรียนและคะแนนเต็มหรือคะแนนสูงสุดกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

ก่อนเรียน ซึ่งรูปแบบการหาค่าดัชนีประสิทธิผลมีลักษณะดังนี้ (เผชญ กิจระการ และสมนึก ภัททิยธนี. 2545 : 30-31)

$$E_1 = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนของทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนของทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนของทุกคน}}$$

$$E_2 = \frac{p_2\% - p_1\%}{100 - p_1\%}$$

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับ E1

1. E₁ เป็นเรื่องของอัตราส่วนของผลต่างจะมีค่าสูงสุดเป็น 1.00 ส่วนค่าต่ำสุดไม่สามารถกำหนดได้เพราะมีค่าต่ำกว่า -1.00 ก็ได้และถ้าเป็นค่าลบแสดงว่า คะแนนผลสอบก่อนเรียนมากกว่าหลังเรียนซึ่งมีความหมายว่า ระบบการเรียนการสอนหรือสื่อที่ใช้ไม่มีคุณภาพ

2. การแปลผลถ้า E₁ ให้ตารางในบทที่ 4 (ผลการวิเคราะห์ข้อมูล) ของวิทยานิพนธ์ (Thesis) หรือการค้นคว้าอิสระ (Independent Study) มักจะใช้ข้อความไม่เหมาะสมทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของ E1 มีค่าเท่ากับ 0.6240 มักจะกล่าวว่า “ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6240 ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 62.40” ซึ่งในความเป็นจริงค่า E₁ จะมีค่า 62.40 จึงควรใช้ข้อความว่า “ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6240 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.6240 หรือคิดเป็นร้อยละ 62.40” (ไม่ใช่แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 62.40)

เผชญ กิจระการ และสมนึก ภัททิยธนี (2544 : 30-36) ได้วิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับประสิทธิภาพของกระบวนการของสื่อ (E₁) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E₂) ลงในวารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 7 : กรกฎาคม 2544 สรุปได้ว่า เป็นการพิจารณาที่เน้นกระบวนการ (E₁) กับผลลัพธ์ของสื่อ (E₂) ที่ใช้ ถ้าหากผู้วิจัยต้องการพิจารณาต่อไปว่าแผนการเรียนหรือสื่อที่สร้างขึ้น ยังมีคุณภาพในแง่มุมมองอื่นอีกหรือไม่ ก็สามารถพิจารณาได้โดยดูพัฒนาการของนักเรียน คือ พิจารณาก่อนหรือหลังการเรียนเรื่องใด ๆ นักเรียนได้พัฒนาหรือมีความสามารถเพิ่มขึ้นอย่างเชื่อได้หรือไม่ หรือเพิ่มขึ้นเท่าไร ซึ่งอาจจะพิจารณาได้จากการคำนวณหาค่า t-test (แบบ Dependent Samples) หรือหาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I.) มีรายละเอียดดังนี้

1. การหาพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียนโดยอาศัยการหาค่า t-test (แบบ Dependent Samples) เป็นการพิจารณาว่านักเรียนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างเชื่อได้หรือไม่ โดยทำการทดสอบนักเรียนทุกคนก่อนเรียน (Pre - test) และหลังเรียน (Post - test) แล้วนำมาหาค่า

t- test (แบบ Dependent Samples) หากมีนัยสำคัญทางสถิติก็ถือว่านักเรียนกลุ่มที่ผู้วิจัยกำลังศึกษามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างเชื่อกัน

2. การพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียน โดยอาศัยการหาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I.) มีสูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$$

$$E.I. = \frac{P_2 - P_1}{\text{Total} - P_1}$$

เมื่อ	P_1	หมายถึง ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน
	P_2	หมายถึง ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน
	Total	หมายถึง ผลคูณของจำนวนนักเรียนกับคะแนนเต็ม

สูตรหาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) จะเขียนในรูปร้อยละก็ได้ ซึ่งผลการคำนวณจะได้เท่ากับผลการคำนวณคะแนนดิบ สูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$$

หรือ

$$E.I. = \frac{p_2 \% - p_1 \%}{100 - p_1 \%}$$

กรมวิชาการ (2545 : 58) ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เป็นค่าแสดงความก้าวหน้าของผู้เรียน ดัชนีประสิทธิผลควรมีค่า 0.5 ขึ้น สูตรกรณีผู้เรียนทั้งกลุ่ม

$$EI = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$$

E.I. แทน ดัชนีประสิทธิผล

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 157 -159) กล่าวว่าในการวิเคราะห์หาประสิทธิผลของสื่อวิธีสอน หรือนวัตกรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและพัฒนาขึ้นว่ามีประสิทธิผล (Effectiveness) เพียงใดก็จะนำสื่อที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับผู้เรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุดที่เหมาะสม แล้วนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาดัชนีประสิทธิผล

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2546 : 170) ได้กล่าวถึง ดัชนีประสิทธิผลไว้ว่า ค่าที่คำนวณจะได้เป็นทศนิยม ซึ่งค่าทศนิยมที่ได้ถ้ามีค่าใกล้ 1 มากเพียงใดยิ่งแสดงว่าสื่อนั้นมีประสิทธิภาพมาก ข้อมูลที่นำมาใช้ในการคำนวณ มาจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งการทดสอบก่อนเรียน และการทดสอบหลังเรียน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยผู้วิจัยใช้สูตรของกูคแมน เฟลคเทอร์ และชไนเดอร์

$$EI = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน} - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน}}$$

$$E.I. = \frac{P_2 - P_1}{\text{Total} - P_1}$$

เมื่อ	P_1	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนทุกคน
	P_2	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน
	Total	หมายถึง	ผลคูณของจำนวนนักเรียนกับคะแนนเต็ม

ดัชนีประสิทธิผล สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินสื่อ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียนซึ่งเป็นตัววัดว่า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับใด รวมถึงการวัดทางความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจของผู้เรียน คะแนนที่ได้จากการทดสอบมาแปลงเป็นร้อยละ หาค่าสูงสุดที่เป็นไปได้ นำนักเรียนเข้ารับการทดลอง เสร็จแล้วทำการทดสอบหลังเรียน แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาประสิทธิผล โดยนำคะแนนก่อนเรียนไปลบออกจากคะแนนหลังเรียน ได้เท่าไรแล้วหารด้วยค่าที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนสูงสุดที่ผู้เรียนสามารถทำได้ ลบด้วยคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยทำให้อยู่ในรูปร้อยละ ดัชนีประสิทธิผลจะมีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 หากค่าคะแนนหลังเรียนเท่ากับคะแนนก่อนเรียน ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับศูนย์ และหากคะแนนหลังเรียนมากกว่าคะแนนก่อนเรียน ค่าดัชนีประสิทธิผลจะมีค่ามากกว่าศูนย์

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คำนีประสิทธิผลสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินนวัตกรรม โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนใช้นวัตกรรม ซึ่งเป็นการวัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานในระดับใด ทดลองใช้นวัตกรรมกับผู้เรียน เสร็จแล้วทำการทดสอบหลังการใช้นวัตกรรม แล้วนำคะแนนที่ได้ นำมาหาประสิทธิผล โดยค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง +1 แล้วในการแปลความหมาย ของดัชนีประสิทธิผลจะแปลความหมายในรูปร้อยละ โดยถ้าค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 1 แสดง ว่าผู้เรียนมีค่าความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 100

ความพึงพอใจในการเรียนรู้

ความหมายของความพึงพอใจ

ราชบัณฑิตสถาน (2542 : 775) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า พึงพอใจ หมายถึง รัก ชอบใจ และพึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

กูด (Good. 1973 : 320) ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งเป็นผล จากความสนใจ ทศนคติที่ดีต่อบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ การศึกษาความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัย และองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจเท่านั้น

เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom. 1997 : 112) กล่าวถึง ความพึงพอใจใน การปฏิบัติงาน หมายถึง ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่องานกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ล็อก (Locke. 1976 : 160) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive) ความรู้สึก (Affective) และการประเมินปฏิกิริยาโต้ตอบ (Evaluative Reaction) ของบุคคลแต่ละคนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตน

วารภรณ์ ช่วนุกิจ (2544 : 8) ได้กล่าวความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกบวกของ บุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเนื่องมาจากความสำเร็จ ความประสงค์ที่ตนคาดหมายไว้ เป็น ความรู้สึกที่ปรับเปลี่ยนได้เสมอขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ช่วงเวลาในขณะนั้น ๆ ความพึงพอใจเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ สามารถกระตุ้นให้เกิดความภูมิใจ มั่นใจ

จากความหมายของความพึงพอใจสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ รัก สนใจ ภูมิใจ ต่อการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานนั้น ๆ ให้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ตามวัตถุประสงค์หรือตามเป้าหมาย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งที่ได้รับประสบการณ์ และแสดงออกหรือมี พฤติกรรมตอบสนองในลักษณะแตกต่างกันไป ความพึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ นั้นจะมีมากหรือน้อย

ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ การสร้างแรงจูงใจหรือการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจกับผู้ปฏิบัติงานจึงเป็น สิ่งจำเป็นเพื่อให้งานหรือสิ่งที่ทำนั้นประสบความสำเร็จ การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจเป็น การศึกษาตามทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ มีดังต่อไปนี้

Skinner (1971 : 96-120) ได้อ้างคำกล่าวของ Jean-aquesRoussau ที่แสดงความคิดใน แนวเดียวกันจากหนังสือ “เอมิล” (Emile) โดยให้ข้อคิดแก่ครูว่า จงทำให้เด็กเกิดความเชื่อว่าเขาอยู่ บนความควบคุมของตัวเอง แม้ว่าผู้ควบคุมที่แท้จริงคือครู ไม่มีวิธีการใดดีไปกว่าการให้เขาได้ แสดงความรู้สึกว่าเขามีอิสระเสรีภาพ ด้วยวิธีนี้ คนจะมีกำลังใจด้วยตนเอง ครูควรปล่อยให้เด็กทำ เฉพาะสิ่งที่เขาอยากทำ แต่เขาคงจะอยากทำในสิ่งที่ครูต้องการให้เขาทำเท่านั้น

Maslow (1970 : 69-80) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarechy of Needs) นับว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า “มนุษย์ เรามีความต้องการอยู่เสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่าง ใดอย่างหนึ่งแล้ว ความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก” ความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อน กันความต้องการอย่างหนึ่งอาจจะยังไม่หมดไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่ง ก็อาจจะเกิดขึ้นได้ ความ ต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการขั้น พื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มยา รักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้าอบอุ่นใจ
3. ความต้องการทางสังคม (Social Need) เป็นสิ่งจูงใจสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน
4. ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคมมีชื่อเสียงอยาก ให้อุทิศยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ
5. ความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็น ความต้องการในระดับสูง อยากให้ตัวเองประสบผลสำเร็จทุกอย่างในชีวิตซึ่งเป็นไปได้ยาก

การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือที่ต้องปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนจึงต้องคำนึงถึง ความพึงพอใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือ การปฏิบัติงาน มีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน ดังนี้ (ศุภศิริ โสภมาเกตุ. 2544 : 53)

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ผลของการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards)

แนวคิดพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจึงต้องมีบทบาทสำคัญ ในการจัดการกิจกรรม วิธีการสื่ออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียน จนบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนในแต่ละครั้งโดยให้ผู้เรียนได้รับผลตอบแทนจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง โดยเฉพาะผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายในที่เป็นความรู้สึกของผู้เรียน เช่น ความรู้สึกถึงความสำเร็จของตนเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ ได้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ โดยครูอาจให้ผลตอบแทนภายนอก เช่น คำชมเชย หรือการให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ

การสร้างความพึงพอใจในการเรียน

สมยศ นาวิการ (2544 : 125) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในปัจจุบันเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษา การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการปฏิบัติงานครูผู้สอนต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานที่มีความแตกต่างกันใน 2 ลักษณะ ต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน จนเกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ความพึงพอใจนำไปสู่การกระตุ้นการเสริมแรง เป็นแรงบัลดาลใจเพื่อให้ผู้ได้รับจากการกระตุ้นด้วยวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ได้รับความพึงพอใจอย่างต่อเนื่องและอยากปฏิบัติเพื่อตอบสนองการเสริมแรงในเชิงบวก ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานใด ๆ ได้ ดังนั้นครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบรรลุจุดประสงค์ ต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศสถานการณ์ สื่อการสอน ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจทำกิจกรรมจนบรรลุจุดประสงค์

จากแนวคิดที่กล่าวมา เมื่อนำมาใช้ในการเรียน ผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจความมั่นใจตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอกเป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่องชมเชยจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือแม้แต่การ ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนและผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากขึ้นเพียงใดนั่นคือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ความพึงพอใจในการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กันในทางบวก คือเมื่อเกิดความพึงพอใจ จะเกิดผลที่ดีต่อการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่ดีหรือน่าพอใจทำให้เกิดความพึงพอใจ กิจกรรมที่จัดจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่ทำให้เกิดแรงจูงใจจนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้

การสร้างเครื่องมือและกรอบตัวชี้วัดการประเมินความพึงพอใจ

การสร้างเครื่องมือ และกรอบตัวชี้วัดการประเมินความพึงพอใจ มีการกำหนดตัวแปร ตัวชี้วัดข้อคำถาม ซึ่งข้อคำถามที่เป็นการวัดความพึงพอใจจะเป็นข้อคำถามประเภทประเมินค่า ซึ่งในการเสนอผลการวิเคราะห์จะมีการแสดงผลในรูปของค่าสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ การให้คะแนนค่าเฉลี่ย เป็นต้น ซึ่งสามารถนำเสนอทั้งในรูปของสถิติบรรยาย และสถิติอ้างอิงการดำเนินงานสร้างเครื่องมือวัด (แบบสอบถาม) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale อ้างอิงจาก พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543 : 114-115) กำหนดเกณฑ์การให้ค่านำหนักคะแนนของ ชูศรี วงศ์รัตน์ (2541 : 75)

กำหนดการให้ค่านำหนักคะแนน ดังนี้

น้ำหนัก 1	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด
น้ำหนัก 2	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับน้อย
น้ำหนัก 3	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
น้ำหนัก 4	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับมาก
น้ำหนัก 5	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

โดยมีขั้นตอนสร้างเครื่องมือวัด ดังนี้

1. การสร้างแบบสอบถามต้นฉบับ โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อสร้างความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) โดยมีหลักวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

ก. การศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี

ข. การสร้างแนวประเด็นคำถาม เพื่อความสอดคล้องเหมาะสมและพิจารณาความครอบคลุมของแนวประเด็นคำถามจากนั้นนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามชุดแรก

ค. การสร้างข้อคำถาม (Item) มีการกำหนดตัวแปร (Variables) “ความพึงพอใจ” โดยมีตัวชี้วัด (Indicators) ความพึงพอใจแต่ละข้อมีคำตอบ คือ 1) พอใจ 2) ค่อนข้างพอใจ 3) เฉยๆ 4) ไม่ค่อยพอใจ 5) ไม่พอใจ และ 6) ไม่มีความเห็น/ไม่ทราบ

ง. แนวคำถามในตัวชี้วัดจะประกอบด้วยข้อคำถามที่มีทั้งข้อคำถามลักษณะร่วม

2. การตรวจสอบและพัฒนาแบบสอบถามโดยส่วนราชการ

ก. การสอบถามความคิดเห็น

ข. การสรุปผลข้อคำถาม และจัดทำแบบสอบถามฉบับใช้งาน

ค. การพัฒนาเครื่องมือวัดด้วยการทดสอบแบบสอบถาม (Try-out) มีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) และการวิเคราะห์อำนาจการจำแนก (Discrimination) ของข้อคำถาม

ง. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับใช้งานต่อไป

3. การประมวลผล วิเคราะห์ผล และรายงานผลการประมวลผลวิเคราะห์ผลและรายงานผลใช้การลงรหัสการบันทึกและการประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการวิจัยและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลทั้งนี้รูปแบบการวิเคราะห์และนำเสนอผลจะมีการนำเสนอค่าการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ การให้ค่าคะแนน การคิดค่าคะแนนเฉลี่ย การแปรความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ย รูปแบบการนำเสนอจะนำเสนอเป็นตารางที่แจกแจงค่าสถิติต่างๆ ของตัวชี้วัด (ข้อคำถาม) แต่ละข้อ ผลรวมของแต่ละด้านและค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกด้าน เป็นต้น

4. หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผล และการแปรผล มีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผล และการแปรผล ดังนี้

ก. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นรายข้อคำถาม ใช้การแจกแจงความถี่ และการคิดค่าร้อยละ ซึ่งการแปรผลจะพิจารณาจากค่าร้อยละ และความต่างของค่าร้อยละในแต่ละข้อคำตอบ

ข. การวิเคราะห์คะแนนคำตอบในแต่ละข้อของคำตอบเป็นการคิดค่าคะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบแต่ละข้อ ดังนี้

ไม่พอใจ = 1 คะแนน

ไม่ค่อยพอใจ = 2 คะแนน

เฉยๆ = 3 คะแนน

ค่อนข้างพอใจ = 4 คะแนน

พอใจ = 5 คะแนน

ค. การวิเคราะห์คะแนนในตัวชี้วัดหลังจากได้คะแนนของข้อคำตอบแต่ละข้อแล้วจะมีการคิดค่าคะแนนในตัวชี้วัดแต่ละด้าน โดยการรวมคะแนนรายข้อแล้วนำมาหาค่าคะแนนเฉลี่ยสำหรับตัวชี้วัดในด้านต่างๆ ซึ่งมีหลักการการแปรผลโดยการแบ่งคะแนนตามช่วง ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

ง. การวิเคราะห์คะแนนตัวแปรจากคะแนนของตัวชี้วัดในแต่ละด้านแล้ว จะมีการคิดค่าคะแนนในภาพรวมของตัวแปร โดยนำค่าคะแนนที่ได้ในแต่ละด้านมาหาค่าคะแนนเฉลี่ยสำหรับคิดคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งมีหลักการการแปรผลโดยการแบ่งคะแนนตามช่วง (Interval) สรุปเป็นความพึงพอใจ (โดยรวม) เกณฑ์การประเมินคุณภาพบทเรียนเว็บช่วยสอน กำหนดค่าของคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (กมลพรรณ เกรือวัลย์. 2544 : 96)

มากที่สุด	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50 – 5.00
มาก	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 – 4.49
ปานกลาง	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 – 3.49
น้อย	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 – 2.49
น้อยที่สุด	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.49

จ. การแปรผลค่าคะแนนความพึงพอใจในรูปแบบอัตราร้อยละ หลังจากที่ได้ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ (คะแนนต่ำสุดถึงสูงสุดระหว่าง 1-5 คะแนน) แล้วมีการแปรค่าคะแนนเป็นร้อยละ

5. ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์สก็อตต์ (Scott. 1970 : 124) ได้เสนอความคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลในเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้

5.1 งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว และมีความหมายสำหรับผู้ทำ

5.2 งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

ลักษณะดังนี้

5.3 เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้อง

5.3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย

5.3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง

5.3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเลือกเรียนตามความสนใจ และมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์ หรือความมุ่งหมายในการทำกิจกรรม เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัดและสามารถค้นหาคำตอบได้

เผชิญ กิจกรรม (2544 : 7) ได้กล่าวถึงแนวคิดของแฮทฟีลด์ และฮิวส์แมนที่ได้ทำการพัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นเต้น / น่าเบื่อ
2. ความสนุกสนาน / ความไม่สนุกสนาน
3. ความโล่ง / ความสลับ
4. ความท้าทาย / ไม่ท้าทาย
5. ความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

1. ถือว่าเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล
2. มาก / น้อย
3. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางด้านการเลื่อนตำแหน่ง

1. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้ / เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นเชิงบวก / เป็นเชิงลบ
4. เป็นเหตุผล / ไม่เป็นเหตุผล

สรุปตามแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนที่จะทำให้ผลการเรียนเป็นไปในทางบวก ย่อมขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียน ได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับ

การตอบ สนองความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกิดความสุขสมบูรณ์ในชีวิตมากขึ้น เพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนจะนำมาใช้ส่งเสริมความพึงพอใจในการเรียน ให้กับผู้เรียน

บริบทของสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

ประวัติของสถานศึกษา

ความเป็นมา

โรงเรียนเทศบาลวัดสระทองเดิมอยู่ที่วัดกลางมิ่งเมืองร้อยเอ็ด เปิดทำการสอนระดับ ประถมศึกษา ป.1- ป.3 ของโรงเรียนประจำมณฑลร้อยเอ็ด พ.ศ. 2480 ได้โอนมาสังกัดโรงเรียน เทศบาล เปิดทำการสอนตั้งแต่ ป.1 – ป.4 พ.ศ. 2500 ได้งบประมาณจากส่วนกลาง จัดสร้างอาคาร เรียนเอกเทศดวาร ในพื้นที่ราชพัสดุที่หน้าวัดสระทอง ให้ชื่อว่า “ โรงเรียนวัดสระทอง ” ปัจจุบัน โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง มีอาคาร 4 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง โรงอาหาร 2 หลังเปิดทำ การสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปิดทำการสอนจำนวน 45 ห้องเรียน พ.ศ. 2548 โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง มีอาคาร 3 หลัง อาคารอเนก ประสงค์ 1 หลัง โรงอาหาร 2 หลัง เปิดทำการสอนระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียน หลังที่ 4 4 ชั้น 12 ห้องเรียน งบประมาณ 8,000,000 บาทถ้วน

ปัจจุบัน โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง ตั้งอยู่ถนนหายโศรก ตำบลในเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง จัดอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่บริหาร โรงเรียนภายใต้คำขวัญของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น คือ “ วินัยดี มีวิชา กีฬาเด่นเป็นโรงเรียน ของชุมชน ” สนองตอบคำขวัญของเทศบาลคือ “ เด็กเล็กเบิกบานวิชาการก้าวหน้าเยาวชนพัฒนา ปวงประชาร่วมใจ ” และ คำขวัญของบุคลากรคือ “ มีวินัย ใฝ่วิชา ร่วมใจพัฒนา สร้างศรัทธา มวลชน ”

สภาพทั่วไป

โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง ตั้งอยู่ถนนหายโศรก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 7 ไร่ 42 ตารางวา มีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับถนนรอบเมือง คลองรอบเมือง โรงแรมใหม่ไทย
- ทิศตะวันออก ติดกับถนนหายโศรก เป็นถนนสายหลักจากจังหวัดกาฬสินธุ์เข้า

ตัวเมืองร้อยเอ็ด

- ทิศตะวันตก ติดกับบริเวณวัดสระทอง เป็นที่ประดิษฐานพระสังกัจจายน์ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด

- ทิศใต้ ติดกับตลาดสระทอง ซึ่งเป็นตลาดสดขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดร้อยเอ็ด
โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง ตั้งอยู่ชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรหนาแน่น ส่วน
ใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันหลายระดับ ก่อนข้างยากจนปานกลาง
และคหบดีส่วนหนึ่งยึดพื้นที่คูเมืองเก่าเป็นที่พักอาศัย ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่ย้ายถิ่นฐานมาทำมาหา
กินตามชานเมือง มีอาชีพค้าขายของเก่า ขายพวงมาลัยและรับจ้างทั่วไป โรงเรียนจึงมีเด็กนักเรียนที่
ต้องรับผิชอบหลายสภาพ ทั้งด้านร่างกายอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่วนหนึ่งต้องได้รับการ
ส่งเสริม อีกส่วนหนึ่งต้องได้รับการอุ้มชู เกื้อหนุน เป็นภาระหนักที่จะต้องดูแลและบริหารจัดการ
เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ
ศาสนา พุทธมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง ตามรูปแบบของชาวอีสานทั่วไป คือเจริญรอย
ตามบรรพบุรุษ มีความเคารพนับถืออนุภคาริพื้นฐานการศึกษาของผู้ปกครองจบการศึกษาภาคบังคับ
ป. 6 เป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองให้ได้รับการศึกษาในระดับ
มัธยมและอุดมศึกษามีเพียงส่วนน้อยที่ออกไปประกอบอาชีพ ตามบรรพบุรุษ

เป้าหมาย พันธกิจ

เพื่อให้นักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้อย่างทั่วถึง พัฒนาดนเต็มศักยภาพ มีคุณลักษณะอัน
พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดำรงชีวิตตาม
แบบวิถีไทยในสังคมอย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์

เป็นแหล่งเรียนรู้ มุ่งสู่คุณภาพคุณธรรม สัมพันธ์ชุมชนปฏิบัติตนตามวิถีไทย

ปรัชญา คำขวัญ

วิชาจรรยาสัมปันโน : ความรู้คู่คุณธรรม

คำขวัญโรงเรียน

วินัยดี มีวิถีไทยก้าวไกลวิชาการ พัฒนางานสู่คุณภาพ

ตรา สัญลักษณ์

ตราโรงเรียนเป็นรูปประตูกู่เมืองสาเกตนคร (จังหวัดร้อยเอ็ด)

สัญลักษณ์ คือ ท. ร.อ. อักษรย่อ ของโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง

สีประจำโรงเรียน คือ สีม่วงและสีขาว

สีม่วง หมายถึง เครื่องหมายแห่งความมั่นคงความทรงอำนาจ ความทรงเกียรติ
ความรู้ โรงเรียนมีพลังความคิดจินตนาการและทำทนายให้ศึกษาค้นคว้า

สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต

สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากร

ตารางที่ 1 จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2556

ที่	บุคลากร	จำนวน
1	คณะผู้บริหาร	5
2	บุคลากรระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป. 1-3)	17
3	บุคลากรระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4-6)	17
4	บุคลากรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3)	21
5	บุคลากรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 4-6)	10
6	บุคลากรถูกจ้าง นักการ	8
	รวม	78

จำนวนนักเรียน

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2556

ที่	นักเรียน/ระดับชั้น	จำนวน
1	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	121
2	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	140
3	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	141
4	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	139
5	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	145
6	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	146
7	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	196
8	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	178
9	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	162
10	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	72

ที่	นักเรียน/ระดับชั้น	จำนวน
11	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	78
12	นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	97
รวม		1,619

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

จุดเน้น 7 ประการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

1. นำระบบ ICT บริหารและจัดการเรียนการสอน
2. เปลี่ยนภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นสะอาดเอื้อต่อบรรยากาศการเรียนรู้
3. ทำนาคีตักสู่สุขภาพแข็งแรงสมองสมบูรณ์ส่งเสริม
4. ยกกระดับเพิ่มพูนความเป็นมืออาชีพให้ผู้บริหารครูและบุคลากร
5. พัฒนาการพัฒนางานแบบสู่คุณภาพสากล
6. เชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนฝึกคนด้วยศิลปะกีฬาดนตรี
7. เร่งรัดทุกโรงเรียนให้มีห้องสมุดสมบูรณ์แบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุนีย์ พงญศิลป์ (2546 : 66-77) ได้วิจัยเรื่อง ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

สุภารัตน์ ท้าวบุญชู (2546 : 114) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคม โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคม

ศึกษา ส 018 พระพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและนักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรม การสอนแบบ 4 MAT มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

พระชาติชาย บุญบาล (2549 : 78) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เบญจศีลที่สอนตามวิธีสอนแบบไตรสิกขา กับแบบ โยโสมนสิกขา ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องเบญจศีลที่สอนตามวิธี สอนแบบไตรสิกขา กับแบบ โยโสมนสิกขา ไม่แตกต่างกัน

ภูมิพรรณ ทวีชาติ (2549 : 91) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรีชา เชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียน เรื่อง หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ได้รับการสอนแบบ ไตรสิกขาและ การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบ ไตรสิกขาและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียน ที่ได้รับการสอนแบบ ไตรสิกขาและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) ปรีชา เชิงอารมณ์ด้านความรู้สึกรู้สึก ด้านความคิด และด้านการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ศิริประภา อุณหเลขกะ (2551 : 79-81) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ ไตรสิกขาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ แบบไตรสิกขา สูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการ เรียนรู้แบบ ไตรสิกขา สูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ นักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบ ไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียน โดยการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สุพร ธรรมบรรเทิง (2552 : 79-81) ได้ศึกษาการคิดแบบคุณค่าและแท้คุณค่าเทียมและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนแบบ ไตรสิกขาผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีผลการคิดแบบคุณค่าและแท้คุณค่าที่ข้ม หลังการ สอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าก่อนการสอนแบบไตรสิกขา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิลุลต วงศิลา (2553 : 82-87) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85.85/84.79 ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.7411 หรือคิดเป็นร้อยละ 74.11 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยแผน การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการ เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เยาวเรศ พันธุ์โนราช (2554 : 92-97) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรม การเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.61/85.65 ผ่านเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2. นักเรียนที่เรียนรู้ใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการ สอนตามหลักไตรสิกขา มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใจมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Cranley. (2003 : 1531-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพฤติปฏิบัติทางด้านจริยธรรมของ นักเรียน ประกอบด้วยมาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมของนักเรียน โดยการนำเอา จริยธรรมบูรณาการเข้ากับวิชาอื่นและมาตรการเหล่านี้จะเกิดผลอย่างไร โดยกำหนดความคิดไว้ 6 ด้านคือ การสอนจริยธรรม เป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานการสอนจริยธรรม โดยใช้กิจกรรมการสอน อย่างต่อเนื่อง การสอนจริยธรรม โดยกำหนดระเบียบ กฎ ของห้องเรียนการสอนจริยธรรม โดย ดำเนินการนโยบายและระเบียบของทางราชการ การวิจัยครั้งนี้พบว่า การจัดการศึกษาด้าน จริยธรรม โดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้น การควบคุมดูแลนักเรียน การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ด้วยความคิด โดยวิธีการที่

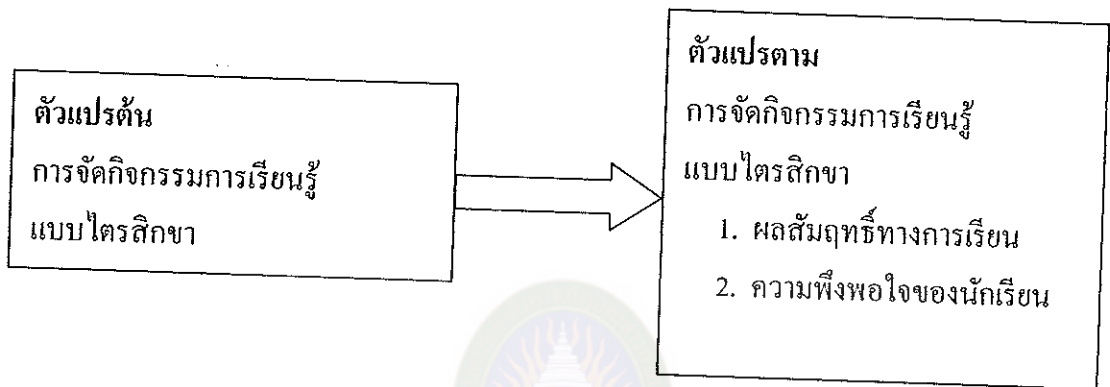
นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนในหลักสูตร สิ่งที่ปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และได้ค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาคควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและคณะครู นอกจากอบรมสั่งสอนควรเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

Mirisse. (2005 : 2090-A) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความมีสติตั้งมั่น การวิจัยครั้งนี้กล่าวถึงการใช้ปรัชญาตามหลักศาสนาพุทธเพื่อจัดการความคิดและการปฏิบัติตน โดยยืนยันว่าการประยุกต์ใช้หลักธรรมเกี่ยวกับทางสายกลางตามแบบของชาวพุทธในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน สามารถช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุความเครียด ความผิดหวัง ความรู้สึกไร้ที่พึ่ง และไม่ปลอดภัย จนพัฒนาไปถึงวิธีการที่จะจัดการกับความคิดและจิตใจที่เจ็บปวดของตนเอง การวิจัยครั้งนี้ทำการสำรวจเทคนิคการคิดแบบทางสายกลาง 2 แบบ นั่นคือ ความมีจิตใจที่ตั้งมั่น (สติ) และความรัก-ความเมตตากรุณา (เมตตา) ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบของกิจกรรมด้านการฝึกอบรมภาวะจิตแบบชาวพุทธขึ้นในโรงเรียน เทคนิคแบบทางสายกลางนี้เป็นความพยายามที่จะทำการฝึกอบรมจิตใจของนักเรียนให้เกิดความเข้าใจและรู้สภาวะจิตใจในขณะที่มีความสุข รู้จักแยกแยะและค้นหาสาเหตุซึ่งเป็นที่มาของอารมณ์หรือความรู้สึกในด้านลบรวมทั้งยังปลูกฝังคุณธรรมภายในจิตใจ เช่น ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (ความกรุณา) เพื่อพัฒนาความดีที่อยู่ในตัวตนของแต่ละคนด้วย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกอบรมจิตใจโดยใช้ปรัชญาตามหลักศาสนาพุทธแล้ว ทำให้สามารถเข้าใจความสำคัญ ความอดุสาหะ ความสุขุมเยือกเย็น อย่างไรก็ตามยังพบว่า มีปัญหามากมายในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสมัยใหม่โดยใช้ปรัชญาตามหลักศาสนาพุทธ อย่างเช่น บุคลิกที่หลากหลายของนักเรียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การคุกคามการใช้ความรุนแรง

จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปว่า การสอนแบบไตรสิกขาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นระบบการสอนที่ช่วยพัฒนา กาย จิตใจ และสติปัญญาที่ครอบ คลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการคิดที่มีเหตุผลมีทิศทาง เป็นการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ครูจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับทักษะและกระบวนการคิดของนักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้กรอบแนวคิดดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย